

Mesnevi'den Can Suyu

– Öztürkçe · 26 Mart 2023

MESNEVİ'DEN CAN SUYU

Ey can; kimseyi kırma. Sözdən ağırı yoktur. Beden çok yükü kaldırır ama gönül her sözü kaldıramaz. (Hz. Mevlana)

Can suyu; Fidan dikildikten sonra dibine dökülen su. Ölmek üzere olan kimseye verilen su. Kan. Can, gönül ve ruh anlamına gelir. Tasavvuf terimi olarak can dervişler için kullanılan bir Mevlevi ıstılahıdır. Mevleviler, kabul olunmak üzere gelen yeni dervişlere; “Can” der.

Can, Mevlevi ana tekkesinde, üç gün saka postunda oturur, orada kalıp kalamayacağına kendi kendine düşünür, muhasebesini yapar. Eğer olumlu sonuca ulaşırsa, hemen kalkar hizmete başlardı. Can, saka postunda, iki dizi üzere oturur, murakabe vaziyeti alırdı. Orada diğer dervişlerin (Canların) yaptığı hizmetleri seyredirdi. Saka postuna oturan kişi, tefekkürle meşgul olduğu için gerektiği zaman, gerektiği kadar konuşurdu. Bu durumda can, herhangi bir vird okumazdı. Can, hizmete kalktığında yapacağı ilk iş ayaklıktı.

Diğer hizmetlere geçmesi, yeteneğine göre değerlendirilirdi.

“Can, cümleden aziz” atasözüyle, derviş kardeşin her şeyden önemli olduğu dile getirilirdi. İhvan anlatılırken isimlerinin sonuna “Can” kelimesi eklenirdi. Ali Can, Ahmet Can, Mehmet Can... Tarikat kardeşlerinden bahsedilirken, canlar tabiri kullanılırdı.

“Gelün soralım canlara suretinden n’oldı gider,
Dün-gün senünem der iken sebep neyi buldu gider” (Yunus Emre)

“Can çıkar da âşıklardan sır çıkmaz”. (Tokatlı Nuri)

“Ölür ise ten ölür, canlar ölesi değil”. (Hacı Bektaş Veli)

“Altın ne oluyor, can ne oluyor, inci, mercan da nedir bir sevgiye harcanmadıktan, bir sevgiliye feda edilmedikten sonra” (Mevlana)

Can konağını aramadaysan, cansın; bir lokma ekmek arıyorsan ekmeksin, bir damla su arıyorsan susun, zulmün peşindeysen zalimsin, aşkı arıyorsan aşıksın, Gönlün neye kapılmışsa O'sun sen. (Mevlana)

Can ararsan can olursun. Av için yemek ararsan yemek olursun. Neyi ararsan o olursun. (Mevlana)

Dostluk illa yan yana, diz dize olmak değildir. Asıl can cana, kalp kalbe olmaktadır. (Mevlana)

Can suyunu sebze ve meyve fidanları için söylüyor ve uyguluyorsak da asıl can suyu ihtiyaç duyduğunda, kurumaya başladığında verilen ilk damla, ilk yudum, en iyi ilaç.

Can suyuna bir başka örnek de yeni doğan bebeğe verilen anne sütü. Bebeğin gelişiminde, sağlıklı olmasında, hastalıklara karşı dirençli kalmasında en etkili yöntemdir anne sütü.

İnsan vücudu nasıl kana ihtiyaç duyarsa, hem dünyada ve hem de ahirette en önemli can suyu imandır. Hayatın ve insanlığın olmazsa olmazıdır. Dünyada insanlar iman can suyu ile sulandığı müddetçe, manen ve ruhen ölümler olmaz. Asıl ölüm, mana ölümüdür, manen kuraklaşmadır.

Kitabımıza; “CAN SUYU” ismini bunun için koyduk. Can suyunu gönüllere Kur'an okyanusundan akmaktadır. Mesnevi deryası, kararan ruhlara nefes olmakta, can suyu vermekte, manen bunalan, masivadan boğulmak üzere olan canlara can simidi olmaktadır.

Mesnevi Deryası, marifetullah'tan, fenafillah'a götüren gemiyi yüzdüren mana suyudur. “Men arafe nefsehu, fekad arefe Rabbehu” (Nefsini bilen Rabbinin bilir) deruni sözünün kaynadığı, coşkun gönüllere akan, peygamberî nazarla bakan, irfanî boyutta tefekküre dalan, insan-ı kâmile medar olan sahili selamettir.

Nasıl ki midemizin ve vücudumuzun gıdaya ihtiyacı varsa, gönlümüzün de, öğütlere, güzel sözlere, dilara muhabbetlere ihtiyacı var. Gönül erleri, mana sultanlarının sadra şifa kabilinden uygulamaları ve tatlı dilleri huzur vermekte, adeta terapi görevi görmektedir. Mevlana'nın hoşgörü ve gönüller fetheden sıcak lisan-ı muhabbeti yüzünden dünyada sayısız insan İslam'ı tercih etmektedir.

Muhabbetten Muhammed oldu hasıl!

Muhammedsiz muhabbetten ne hasıl.

İslam; geniş bir yelpazedir, Uluslararası bir sistemdir. İslam'da; Irk, renk, ülke, dil, coğrafya, sınır farklılığı yoktur. Bu açıdan, İslam'a inanan herkes kardeştir. Buna dini litertürde; ümmet denir.

Bir Müslüman, yanlış yaptığı zaman, el birliğiyle düzeltmek hepimizin görevidir. “Yanlış yaptı” diyerek, cemiyetten, toplumdaki uzaklaştırmak yoktur. Eğer işin içinde, terör, ülkelere ve insanlara katliam gibi eylemler yoksa ufak tefek kusurlar affedilir.

Mevlana Celaleddin-i Rumi'ye isnat edilen ama aslında ona ait olmayıp İranlı şair Ebu Said Ebu'l Hayr'a ait olan;

“Gel ne olursan ol yine gel...” sözü hepimizi en kısa zamanda dönüştürmeye yönelten, etkin bir ifadedir. Gel ama geldiğin gibi kalma, çamur geldiysen, hamur olarak; kamış geldiysen ney olarak; yamuk geldiysen, elif olarak... git demektir. Çünkü eğri cetvelden doğru çizgi çıkmaz.

Sevgiyi içine yerleştiren insan; ailesine, yakın çevreye ve her tarafa bunu yayar. Dolayısıyla bu insanda; hoşgörü, sabır, güler yüz, samimiyet ve empati duyguları gelişir.

Kainat, sevgiyle cennet olur. Sevgi; insanın gönlünü, evini, çevresini, işini, aşını, bakışını gülistan yapar.

Sevgi; beş harften ibaret bir kelime. Dil ile söyleyivermek, “seviyorum”, “Aşkım” demek, “canımsın”, “ciğerimsin”... ifadelerini kullanmak gerçek sevgi midir?

Sevginin; vatani, ırkı, rengi, cinsiyeti, dili, yaşı, zamanı...yoktur. O, gönülde parıldaayan bir ışık gibidir. Işık, nasıl karanlıkları aydınlatırsa, sevgi de içimizdeki; nefret, kin ve düşmanlık...karanlıklarını aydınlatır.

Sevgiyi tarif edemezsiniz. Onu bir kalıba da koyamazsınız.

Varlığın ilk mayası, can suyu sevgidir. Kainat, çok büyük bir sevginin eseri olarak yaratılmıştır. Sevginin kaynağı Rabbimizdir. O'nun sevgisi çok yüce, çok mukaddes bir sevgidir. O, bu mükemmel sevgisini, Kainatın Sevgilisi Efendimiz vesilesiyle, bütün varlıklara tevcih etmiştir.

Şüphesiz, yeryüzüne gönderiliş gayemiz de, bizleri çok büyük bir sevginin eseri olarak vücuda getiren Yüce Yaratıcının sevgisine ve rızasına mazhar olabilmekte, O'nun hoşnutluğunu kazanabilmektedir. O'nun sevgisi, hoşnutluğu nerede? Allah'ın sevmiş olduğu müminin portresi ve vasıfları nasıldır? O, sevdiğini, seveceği özellikleri Yüce Kitabında bildirmiş ve bunu da, Efendimizin mübarek hayatında sahneye konmasını dilemiş ve bu sevillebilecek hayat, O'nun nurlu yolunda bizlere gösterilmiştir. O'nun emirlerini yerine getiren, yasakladıklarını da yapmayan insanlar, sevilen insan kategorisine girmiş demektir.

Dünyada neden varız? İnsan olarak görevimiz nedir? Allah, bizi, eli boş gezsinler, hiçbir şey yapmasınlar, yesinler, içsinler, ihtiyaçlarını gidersinler, dünyada eğlensinler... diye mi yarattı? Yoksa gerçekten bir görevimiz, sorumluluğumuz ve yapmamız gereken işimiz var mı? Dünya nasıl imar edilir? Dünyayı imar etmek, sadece bir veya iki kişiye mi kalmıştır? Yoksa herkes payına düşeni yapsın, herkes bulunduğu mekânı; düzenlesin, imar etsin, en iyisini yapmaya gayret sarf etsin diye midir?

Mesnevi, çalışmamızın başında gelir. Mesnevi hangi dilara öğütlere yer vermektedir? Bu öğütler bize ne kadar olumlu etki ediyor? Mesnevi'nin her satırı, her cümlesi hayatımızın ahengine güzellik katıyor mu? Mesnevinin öğütleri aynı zamanda Kur'an öğütleridir. Zaten Kur'an öğütleri olduğu için can suyu olmuştur. Kur'an, cana, gönle safadır.

Öğüt; İnsanlara can suyu niteliğindedir. Başkasının faydasına ya da zararına olan hususlarda bir kimsenin onu aydınlatması ve bu yönde gösterdiği gayret” manalarında kullanılmaktadır.[2]

Peygamber -Sallâllâhu Aleyhi ve Sellem- Efendimiz:

“Din, nasihatten ibarettir.” Buyurur. [3] Bu ifadeyi; “Din can suyudur” diye de söyleyebiliriz.

Rabbimiz:

“Sen öğüt ver (vaaz ve nasihatte bulun)! Çünkü nasihat (ve hatırlatma) müminlere fayda verir.” [4]

Nasihahat, Allahü teâlânın bir kimseye verdiği nimetin onda kalarak, dinine ve dünyasına faydalı olmasını istemek demektir.

Hız. Mevlana'ya göre, nasihatın (Öğüdün) kaynağı Kur'an'ı Kerim ve Peygamberimizin Sünnetidir. Pirimiz,

buradan hareketle yazdığı kitaplarda ve yaptığı nasihatlerde bu iki kaynağı rehber almıştır.

Nasihat, düşünmeyi ve tefekkürü gerektirir.

Her dilara sesleniş, aynı zamanda sebze ve meyvelere verilen can suyu mesabesindedir. Bizi dilara tavırlara yönelten, cana can katan, dilimizi iyi kullanmaya sevk eden temel kitabımız, rehberimiz, kılavuzumuz ve hayatımıza yön veren, insan olmamızı sağlayan, “Kâmil insan” özelliği kazandıran Kur’anî tefekküre kapı aralamamız gerekir. Zira Kur’anî tefekküre kapı arlamayan, Kur’anla barışık olmayanlar can suyu veremezler. Bu yüzden Mevlana, “Kur’an’ın bendesiyim” demiştir. O halde Kur’anî tefekkürü ele alıp detaylandırdıktan sonra Mesnevi’nin can suyu veren esintilerine yer vereceğiz.

“KUR’AN’LA TEFEKKÜR”; Kur’an’lı Tefekkür, Kur’an’ca tefekkür, İnsanca ve irfanî tefekkür... demektir.

Konuya girmeden önce Tefekkür kavramı üzerinde durmakta fayda var.

Tefekkür Nedir?

Tefekkür, ‘düşünmek’ demektir. Herhangi bir konuda derin düşünerek onun şuuruna varmaktır.

Tefekkür insana mahsus bir özelliktir ve bu yüzden insanı diğer mahluklardan ayıran en önemli özellik tefekkürdür.

[1] Kazım Öztürk (ÖZTÜRKÇE)

[2] TDV İslam Ansiklopedisi, Mustafa Çağrırcı

[3] Buhârî/ İmân

[4] Zariyât /55